

УДК [378.4.096.014.6:94+37](438.26)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2019.34.10570>

**АКТИВІЗАЦІЯ УЧНІВ І СТУДЕНТІВ, А ТАКОЖ СПІВПРАЦЯ
ІЗ ЗОВНІШНІМИ ЗАЦІКАВЛЕНИМИ СТОРОНАМИ У ПРОЦЕСІ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
(НА ПРИКЛАДІ ФАКУЛЬТЕТУ ІСТОРИЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК ВРОЦЛАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ)**

Анна Гаратик

*Вроцлавський університет,
вул. Давіда, 1, Вроцлав, Польща, 50–527
anna.haratyk@uwr.edu.pl*

Якість освіти – одне з пріоритетних завдань сучасних навчальних закладів Польщі. Діяльність у цьому руслі врегульовують відповідні правила: зовнішні – міністерські та внутрішні – шкільні, університетські. В установах впроваджують внутрішні системи забезпечення якості освіти, завданням яких є належне виконання положень, визначених у документах і постановах.

У статті подано та проаналізовано два аспекти, що впливають на покращення якості результатів навчання в школах та коледжах. Перший – це активізація учнів і студентів у дидактичному процесі й поза ним, другий – співпраця з так званими зовнішніми зацікавленими сторонами.

Протягом усього періоду здобуття освіти від етапу дошкільної до вищої вихованці, учні, студенти займаються не лише проведенням занять, а й діяльністю, що виходить за рамки стандартного навчального процесу. Вчителі та викладачі намагаються залучити їх до різних видів діяльності та мотивують до активного навчання. Для висвітлення питання активізації використано конкретні приклади роботи, яку проводили вчителі початкової школи № 82 у Вроцлаві та діяльності студентів інституту педагогіки Вроцлавського університету.

Співпраця навчальних закладів налагоджена й з так званими зовнішніми зацікавленими сторонами, тобто установами та організаціями, що працюють у місцевому середовищі або поза ним, а також з потенційними роботодавцями. Цей вимір діяльності описано шляхом ілюстрації можливостей та форм співпраці університету із зацікавленими сторонами задля підвищення якості освіти.

Ключові слова: якість освіти, студенти, університет, активізація учнів та студентів, співпраця із зовнішніми зацікавленими сторонами.

Турбота про якість освіти є одним із пріоритетних завдань діяльності освітніх установ Польщі. Працю у цій сфері врегульовують відповідні правила: зовнішні – міністерські та внутрішні – шкільні, університетські. У закладах освіти впроваджують внутрішні системи забезпечення якості освіти, головним завданням яких є контроль за дотриманням документальних

приписів і розпоряджень. Дитячі садки та школи різного типу й ступеня (крім вищих шкіл) зобов'язані забезпечувати якість освіти відповідно до “Розпорядження Міністра народної освіти від 11 серпня 2017 року у справі щодо шкіл і освітніх установ” [1], а також “Розпорядження Міністра народної освіти від 6-го серпня 2019 року про внесення змін у розпорядження у справі вимог щодо шкіл і освітніх установ” [2]. Згідно з нормами, визначеними у цих документах, процеси сприяння розвитку та освіти молоді мають підлягати плануванню, моніторингу і систематичному вдосконаленню. Відповідний моніторинг забезпечує ефективне планування, а також реалізацію процесу навчання, який забезпечує команда вчителів певної освітньої установи.

Проблематика якості освіти визначає наукові інтереси багатьох сучасних дослідників. Найбільш системні дослідження у цьому руслі провели такі вчені: М. Войціцька, М. Домброва-Шефлер, М. Капішевська, М. Стаховяк-Кудла.

Мета статті – теоретичний аналіз системи забезпечення якості освіти на факультеті історичних і педагогічних наук Вроцлавського університету, визначення її основних функціональних елементів та шляхів оптимізації.

Належний рівень якості освіти в дошкіллях і школах досягається шляхом моніторингу та аналізу досягнень кожної дитини, з урахуванням можливостей її розвитку, психофізичних та індивідуальних освітніх потреб. Предмет аналізу становлять усі отримані учнями підсумкові оцінки із різних предметів, а також результати іспитів. Обґрунтовані висновки стають підставою для планування і проведення заходів, що забезпечать підвищення якості навчання. Здобута інформація після аналітичного опрацювання дає можливість визначити перспективні освітні, виховні і профілактичні заходи, Постійний моніторинг дає можливість поточно оцінити їх ефективності та вносити необхідні корективи [2]. На процес підвищення якості освіти впливають відгуки та очікування учнів. Крім внутрішнього оцінювання, яке проводять учителі, дитячі садки та школи розвивають співпрацю з батьками з метою з'ясування і врахування їх побажань та пропозицій щодо внесення відповідних змін у навчальний процес.

Якість освіти у вищих школах Польщі є предметом діяльності Польської акредитаційної комісії (далі – ПАК). Університети обов'язково повинні впроваджувати та вдосконалювати свою внутрішню систему забезпечення якості. Документальні положення не визначають детальних елементів чи принципів функціонування такої системи. Вони лише наголошують на систематичному оцінюванні та вдосконаленні освітніх програм у межах внутрішньої системи, зокрема в контексті потреб соціально-економічного середовища та моніторингу професійної кар'єри випускників, встановлюють загальні вимоги до періодичного оцінювання викладачів. Детальні рішення, регламентовані в статутах та інших внутрішніх

положеннях університету. Внутрішнє забезпечення якості враховують у зовнішніх оцінках ПАК [3]. Контроль за впровадженням і вдосконаленням внутрішньої системи забезпечення якості освіти проводить ректор університету через повноважних представників, координаторів, а також комітети чи органи, відповідальні за виконання цього завдання. З цією метою університети створюють відповідні комісії, завданням яких є забезпечення якості освіти та контроль за виконанням цієї специфічної місії, обов'язковою для кожного навчального підрозділу університету. Відповідно до правил, які діють на факультеті історичних і педагогічних наук Вроцлавського університету (далі – ФПНВУ): “функціонування системи управління якістю освіти обумовлене існуванням культури якості і має бути побудованим на прийнятих академічною спільнотою цінностях та переконаннях, які визначають якість, а також бути узгодженим з чинною загальною системою управління університетом і факультетом, яка відображена в процедурах, структурах та способах оцінки діяльності. Стандарти якості освіти в університеті визначені відповідно до стратегічних цілей університету” [4, с. 7]. Реалізація заходів, спрямованих на забезпечення якості освіти, підлягає систематичному оцінюванню викладачами, студентами, докторантами, фахівцями-практиками, які приймають студентів на практику чи стажування та зовнішніми зацікавленими сторонами, тобто роботодавцями, які співпрацюють з ФПНВУ.

Перед викладачами факультету постають завдання відбору та вдосконалення змісту, методів і форм навчання задля досягнення результатів, які передбачені найвищими стандартами загальної академічної освіти, а також визначення та врахування очікувань зовнішніх зацікавлених сторін у галузі професійних знань та соціальних компетенцій випускників [4, с. 8].

Одним із шляхів підвищення якості освіти, незалежно від того, на якому етапі навчання перебуває учень/студент, є їх активізація. Починаючи з дошкільного етапу, діти беруть участь у проведенні занять, а вчителі намагаються заохотити їх до різноманітних заходів та мотивувати до активного навчання. Традиційні уроки максимально замінюються заняттями поза шкільними стінами. Зміна місця, де відбувається навчання, дуже позитивно впливає на підвищення активності учнів й водночас на ефективність та якість навчання. Переконаливим прикладом, що ілюструє способи активізації учнів, є діяльність, яку проводять учителі початкової школи № 82 у м. Вроцлав. Педагоги використовують багато шляхів підвищення якості навчання своїх вихованців. Одним із них є поїздки до визначних місць, таких як Парламент Республіки Польща чи Науковий центр Коперника. “Уроки” в таких місцях ефективніші порівняно з підручником допомагають засвоїти знання, розширюють залученість учнів у відкриття знань. Позитивні результати дає використання потенціалу власної школи і

пошуку у ній проблематики, пізнання якої не лише всеціло залучатиме, а й інтегруватиме шкільну громаду. Прикладом такої діяльності може бути Український день, в організацію якого задіяні не лише польські учні, а передусім ті, які мають українське походження й на цей час разом з батьками проживають у Польщі.

Заслугує на увагу також співпраця школи з університетами м. Вроцлав, завдяки якій учні беруть участь у циклах лекцій, що популяризують знання, наприклад, у галузі екології, сучасних технологій, медицини. Попередня підготовка до таких занять сприяє розвитку інтересів й зацікавлень учнів, що зазвичай виходять поза межі навчальної програми. Завдяки співпраці з Вроцлавським університетом, незважаючи на юний вік, діти мають можливість брати участь у навчальних практиках, що полягають у супроводі наукових конференцій, які організовані в цьому університеті. Такий цікавий експеримент є серйозним викликом для обидвох сторін – учнів, для яких здобуття знань в університеті сповнене унікальними стимулами й заохоченням, і для науковців, які постають перед проблемою подання результатів наукових досліджень у формі, доступній для сприймання слухачами достатньо юного віку. Університет, відкритий на дітей та для дітей – це нове починання та успішний експеримент із підвищення якості освіти в середовищі учнів.

Аналогічно до школярів, активізація позитивно впливає на результати навчання студентів. На підвищення якості освіти суттєво впливає активне залучення студентів у позанавчальний процес, а саме їх участь у науково-дослідницькій роботі, що проводиться в індивідуальній формі або в науково-дослідних колективах працівниками певного факультету (інституту, кафедри). Відповідно до норм, що діють на факультеті, для підвищення привабливості та рівня залучення студентів у наукову діяльність визначено доцільним: “формування міждисциплінарних науково-дослідних колективів, що можуть бути створені з працівників інститутів і кафедр факультету, а також дослідників, які мають зв’язки із зовнішніми підрозділами, як пов’язаних з університетом, так і з-поза його меж” [4, с. 8]. Активні члени науково-дослідних команд – це насамперед аспіранти, однак варто обов’язково відмітити й студентів магістерського чи бакалаврського рівнів [4, с. 10]. Студенти інституту педагогіки Вроцлавського університету мають можливість долучитися до досліджень, які проводять працівники університету, шляхом активної участі у польових дослідженнях, роботі в архівах та бібліотеках, пошуках матеріалів дослідження та обробці результатів. Вони також розвивають свої інтереси та зацікавлення через роботу у наукових гуртках, якими керують викладачі підрозділу і є представниками різних педагогічних субдисциплін. Участь у наукових гуртках дає можливість як розширити знання, так і набути практичні

навички, важливі у професії вчителя чи вихователя та високо оцінювані потенційними роботодавцями.

Студенти, які беруть участь у науково-дослідній роботі й працюють у наукових асоціаціях, часто організують студентські конференції або стають співорганізаторами загальноуніверситетських, національних та міжнародних конференцій, симпозіумів, наукових семінарів, під час яких вони вдосконалюють не лише організаторські здібності, а й насамперед вчать демонструвати здобуті знання, а також мають можливість обмінюватися досвідом, здобути нову вагому інформацію й збагатити раніше набуті знання. Результати наукової діяльності зазвичай подані в наукових публікаціях, які підготовлені студентами чи працівниками. Їх рівень та якість постійно контролює науково-викладацький склад підрозділу, в якому працюють керівники або члени науково-дослідних колективів чи опікуни науково-дослідних гуртків.

Робота в наукових гуртках сприяє популяризації результатів досліджень, теоретичних та практичних напрацювань через використання нових засобів масової інформації, доступних широкому суспільному загалу. Завдяки співпраці із зовнішніми зацікавленими сторонами, зокрема такими як школи, студенти можуть поділитися результатами своєї роботи з учнями та вчителями цих закладів. Завдяки таким ініціативам вони популяризують знання серед учнів і вчителів, організують виставки, які часто є результатом їх польових досліджень, стають аніматорами культурних заходів для різних вікових груп, використовуючи можливості, наприклад, місцевих громадських культурних центрів. Студенти академічного гуртка ЕТНО, що функціонує в інституті педагогіки Вроцлавського університету, організували лекції, присвячені культурі Вільнюського регіону та освіти в польських школах Литви, тематичні виставки, пов'язані з польською, литовською та українською культурою, а також благодійні акції на користь польських дітей та навчальних закладів у Вільнюсі та Підброджі. Для мешканців районів Вроцлава, скориставшись пропозицією районних культурних центрів, вони підготували культурні та науково-популярні програми, наприклад, Різдвяні традиції на польсько-українському пограниччі.

Усі студенти ФПНВУ, не обов'язково пов'язані з будь-яким із наукових гуртків, мають можливість активно брати участь, наприклад, в культурних чи наукових заходах, таких як щорічні фестивалі науки або "Ночі гуманістів". Співробітники та студенти інституту педагогіки також розвивають співпрацю з такими закладами, як Дитячий університет, Університет третього віку та інші форми публічної популяризації наукової роботи [4, с. 11].

Підвищенню якості освіти значною мірою сприяють міжвузівські обміни студентів. Крім можливості участі в міжнародних програмах обміну,

таких як Еразмус, Еразмус–Мундус або національних, наприклад, MOST, студенти також отримують переваги від обміну студентами, який відбувається завдяки двостороннім угодам, укладеним Вроцлавським університетом з іншими закордонними університетами [4, с. 10]. Велике зацікавлення у студентів впродовж тривалого часу (понад 40 років) викликали щорічні поїздки у Вільнюс, проведені на основі двосторонньої угоди з Педагогічним університетом (згодом Литовським університетом освітніх наук). Відібрана і вмотивована група студентів різних факультетів (зокрема, педагогічного, історичного, міжнародних відносин, польської та англійської філології, бібліотечної інформації та литовських студій) брала участь відповідно до фахового спрямування у навчальних практиках і дослідженнях у Вільнюсі та Вільнюському регіоні. Заходи, проведені під час поїздок, допомагали вдосконалювати вміння, особливо збагачували знання студентів. Студенти інституту педагогіки, які брали участь у таких поїздках, проходили педагогічну практику у польських школах, дитсадках, а також опікунських та культурних установах Вільнюсу та його околиць. Завдяки багаторічній співпраці одного з викладачів інституту педагогіки з осередком декоративно-ужиткового мистецтва в Цехановішках (село під Вільнюсом) студенти також пізнавали культуру й традиції Вільнюського регіону шляхом участі у практичних заняттях з кулінарії, народної медицини, фітотерапії, декорування великодніх вербових гілок тощо. Вони також проводили чимало польових досліджень, присвячених історії Вільнюського регіону та його мешканців; удосконалили свої соціальні компетенції, організувавши благодійні акції на користь польських дитячих будинків, шкіл та садків і єдиного у Литві хоспісу блаженного о. Михайла Сопецько. До акцій, які організовували студенти, були залучені не лише інститут та університетська громада, а й слухачі університету третього віку, нижньосілезькі навчальні заклади, культурні центри, професійні компанії та підприємства.

Оцінюючи свою діяльність під час навчання та членства у наукових гуртках, з огляду переваг для власного розвитку, випускники інституту педагогіки Вроцлавського університету найчастіше вказували на можливість отримання додаткових знань, умінь та досвіду. Вони також наголошували на ширших можливостях збагачення теоретичних знань, здобутих під час навчання, у науковому та практичному вимірах. На думку колишніх членів наукових гуртків, ці організації давали їм можливість здобути свій перший досвід як референта, учасника конференції, тренінгу, а участь у навчальних поїздках і наукових таборах створили можливості для зустрічей з цікавими людьми, підвищення якості знань, розширення меж світоглядного горизонту, формування багатогранного сприйняття реальності. У своїх оцінювальних судженнях вони також відмічали широкі можливості для розвитку так званих “м’яких компетенцій”, зокрема, вміння співпрацювати в групі, взаємодіяти,

навичок спілкування, переконання, емпатії, прийняття рішень в умовах часових обмежень, розподілу завдань, організаційних навичок, стратегічного мислення, управління проектами. На думку колишніх членів, наукові гуртки дають можливість самореалізації та розвитку особистих інтересів, мобілізують до активної діяльності, незалежності мислення й поведінки, сприяють усебічному розвитку. Робота в наукових гуртках спонукає до пошуку нових рішень та інформації, які стимулюють здобуття нових та забезпечують зміцнення актуальних знань та умінь [5].

Підвищенню якості освіти також сприяє співпраця навчальних закладів з так званими зовнішніми зацікавленими сторонами, тобто установами й організаціями, які працюють у тій самій місцевості та поза нею, а також потенційними роботодавцями. Варто наголосити, що територіальне розташування закладу та активна співпраця із зацікавленими сторонами не лише підвищує якість освіти, а й сприяє взаємному розвитку обидвох сторін. Ця співпраця зазвичай має різні форми – від передання інформації та думок до реалізації спільних заходів. Така співпраця може виходити поза межі найближчого територіального середовища.

На підвищення якості освіти значно впливає також мережа інституціональних та особистих зв'язків із соціально-економічним та міжнародним середовищем. Такі передумови допомагають розширити співпрацю із зовнішніми зацікавленими сторонами й дають можливість працівникам і студентам університету проводити науково-практичну діяльність з урахуванням потреб соціального середовища. Отже, за допомогою залучення студентів можна вдосконалити методи і форми діагностики соціальних потреб й пошук шляхів їх задоволення. Науково-педагогічний колектив університету бере активну участь у співпраці із зовнішніми зацікавленими сторонами, зокрема шляхом проведення лекцій для учнів, вчителів, організації семінарів і тренінгів для викладацького складу або виставок, що пропагують знання серед широкого загалу шкільної громади.

Обов'язком викладачів університету є постійне вдосконалення пропозиції освітніх послуг так, щоб вона відповідала актуальним і перспективним очікуванням зовнішніх зацікавлених сторін. Отже, освітню пропозицію університету (окремих інститутів) варто постійно модифікувати, вдосконалювати з огляду привабливості, комплексності, врахування як очікувань студентів, так і потреб ринку праці [4, с. 8].

Водночас, науково-викладацький склад через своїх представників бере участь у всіх етапах управління якістю освіти. На рівні факультету організують регулярні зустрічі, під час яких проводять дискусії щодо проблем, пов'язаних із якістю освіти та збереженням гуманітарної специфіки ФПН Вроцлавського університету. Свої зауваження та вимоги під час

засідань Ради інституту чи Ради факультету можуть висловлювати й студенти, їх думку також можуть вивчати за допомогою оцінювального анкетування, яке проводять вкінці кожного семестру, або онлайн-дискусійного форуму чи під час безпосереднього спілкування з керівниками інститутів. Також беруть до уваги думки випускників, яким пропонують заповнити анкети, спрямовані на визначення оцінки дидактичного процесу та вивчення долі випускників [4, с. 12].

Як зазначено в регламенті факультету: “внутрішня система забезпечення якості освіти безпосередньо пов’язана зі Стратегією розвитку Вроцлавського університету та Стратегією розвитку ФІПНВУ, вона визначає перспективи розвитку через призму трьох явищ: міждисциплінарності, інтернаціоналізації та зміцнення відносин із зовнішніми зацікавленими сторонами” [4, с. 12]. У руслі функціонування системи застосовують заходи, спрямовані на досягнення балансу між класичними формами наукових досліджень й освіти і новими, узгодженими з очікуваннями соціального середовища та потребами ринку праці. Це дає можливість “підтримувати тісний зв’язок з новими способами поширення результатів досліджень та прагнути до поєднання бажаних для навколишніх форм та змісту освіти з найвищими вимогами до якості дидактичної роботи, базованої на власних дослідженнях викладачів” [4, с. 12].

Внутрішня система забезпечення якості освіти передбачає розробку навчальних програм разом із фахівцями-практиками та представниками працедавців [4, с. 13]. Відповідно до чинного регламенту, зовнішні зацікавлені сторони (насамперед потенційні роботодавці) повинні брати (і часто беруть, хоча не завжди формалізовано) участь у формуванні освітніх концепцій та визначенні компетентностей студентів з огляду практичної значущості і ринкових вимог. Зацікавлені сторони зазвичай мають дорадчий голос і створюють умови для обміну досвідом, наприклад, під час практичних занять в установах, центрах, фахових компаніях, у процесі професійних консультацій, реалізації завдань експертизи, оцінювання та популяризації. Думка зацікавлених сторін про навчання та професійну підготовку випускників університету стає вагомим аргументом для вдосконалення якості освіти. Думки та пропозиції беруть до уваги під час прийняття рішень щодо навчання персоналу та підвищення якості викладання. Усе частіше участь зовнішніх зацікавлених сторін стає більш формалізованою, про що свідчать укладені з ними угоди у сфері експертизи, освіти та наукового співробітництва. У Вроцлавському університеті вищезазвані угоди оформлені в окремих підрозділах факультетів. Пов’язана з ними документація зберігається у відділі міжнародної співпраці на факультеті або безпосередньо в підрозділах [4, с. 25].

Проаналізувавши анкети, заповнені студентами та випускниками, оцінки науково-педагогічних працівників, висновки зовнішніх зацікавлених сторін, а також перспективно оцінивши, можна без вагань ствердити, що як активізація учнів і студентів, так і співпраця шкіл та університетів із зовнішніми зацікавленими сторонами надзвичайно ефективно сприяє підвищенню якості освіти. І активізація, і широке співробітництво є однією з головних складових системи забезпечення якості освіти, розвиток якої повинен ретельно контролювати кожний шкільний чи університетський відділ, відповідальний за покращення та оцінку якості освіти.

---

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek, Dz.U.poz.1611, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001611/O/D20171611.pdf>, dostęp : 29.10.2019.

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań wobec szkół i placówek, Dz. U. 2019 poz.1575, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001575/O/D20191575.pdf>, dostęp : 29.10.2019.

3. Zapewnianie jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/quality-assurance-higher-education-50_pl, dostęp : 02.11.2019.

4. Wewnętrzny System Zapewniania Jakości Kształcenia, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych UWr, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwi8pu69morlAhVr5aYKHQDkAcIQFjAAegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fpedagogika.uni.wroc.pl%2Fcontent%2Fdownload%2F38639%2F194667%2Ffile%2FWSZJK-dokument.pdf&usg=AOvVaw2qJD_3JtiWiVRLczuyA-Jo, dostęp : 15.10.2019.

5. Ankieta “Wpływ aktywności studenckiej na podnoszenie jakości kształcenia” przeprowadzona wśród absolwentów pedagogiki UWr będących w trakcie studiów członkami kół naukowych”. – Wzeseń, 2019.

Стаття: надійшла до редколегії 09.10.2019

доопрацьована 18.10.2019

прийнята до друку 21.10.2019

**ACTIVATION OF STUDENTS AND PUPILS AS WELL AS COOPERATION
WITH EXTERNAL STAKEHOLDERS IN IMPROVING THE QUALITY
OF EDUCATION**

Anna Haratyk

*University of Wrocław,
Davida Str., 1, Wrocław, Poland, 50–527*

The quality of education is one of the priority tasks of modern educational institutions in Poland. Activities in this area are governed by relevant regulations: external - ministerial and internal – school, university. The institutions introduce internal Education Quality Assurance Systems, which are in place to ensure proper implementation of all regulations specified in documents and ordinances.

The article presents and analyzes two aspects affecting the improvement of the quality of education in schools and colleges. The first one is the activation of pupils and students in the didactic process and especially outside it, the second one is cooperation with the so-called external stakeholders.

Beginning with the kindergarten and ending with the university education, children, pupils, and students are engaged not only in the classes, but also in activities that go beyond the standard educational process. Teachers and lecturers try to encourage them to engage in a variety of activities and motivate them to active learning. When discussing the issue of activation, the author uses specific examples of activities carried out by the teachers of Primary School No. 82 in Wrocław and the activities of students of the Institute of Pedagogy of the Wrocław University, who take advantage of both the offer of the University and its scientific circles.

Improvement of the quality of education is also affected by the mentioned cooperation of educational institutions with so-called external stakeholders, i.e. institutions and organizations operating in the local environment and outside of it, as well as with potential employers. While discussing the latter aspect, the author shows the possibilities and forms of cooperation with stakeholders in improving the quality of education.

Key words: quality of education, activation of pupils and students, cooperation with external stakeholders.